ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ JEAN MISCHO της 14ης Ιουνίου 1990 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Ο Noij, κάτοικος Κάτω Χωρών τουλάχιστον από το 1979, εργάστηκε επί είκοσι πέντε έτη ως εργάτης ορυχείων υπογείως στο Βέλγιο. Για τον λόγο αυτό έλαβε από το 1979 βελγική σύνταξη γήρατος, μολονότι ήταν τότε μόνο 52 ετών. Δεδομένου ότι στις Κάτω Χώρες υφίσταται ένα σύστημα γενικής ασφαλίσεως στο οποίο υπάγονται υποχρεωτικά όλοι όσοι κατοικούν στο Βασίλειο των Κάτω Χωρών, έστω και αν δεν ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα, ο Noij υποχρεώθηκε στην καταβολή εισφορών κοινωνικής ασφαλίσεως, το ποσό των οποίων υπολογιζόταν ιδίως σε συνάρτηση με τη βελγική σύνταξή του. Οι εισφορές αυτές, ανερχόμενες στο 23 % της συντάξεως αυτής, εισπράττονται δυνάμει των εξής γενικών συστημάτων ασφαλίσεως: ασφάλιση γήρατος, ανικανότητα προς εργασία, συντάξεις για χήρες και ορφανά, οικογενειακά επιδόματα, έκτακτα έξοδα ασθενείας.

2. Ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων ο Noij υποστήριξε ότι δεν είναι απαραίτητο για τον ίδιο να είναι ασφαλισμένος βάσει του γενικού συστήματος ασφαλίσεως γήρατος, διότι λαμβάνει ήδη βελγική σύνταξη· ότι, σε περίπτωση θανάτου του, η χήρα του δικαιούται σύνταξη ανερχόμενη στο 80 % της δικής του συντάξεως· ότι έχει δικαίωμα να ζητεί τη χορήγηση όλων των παροχών που προβλέπει ο ολλανδικός νόμος περί ταμείων ασφαλίσεως και ο νόμος περί γενικού συστήματος καλύψεως εκτάκτων εξόδων ασθενείας, με σχετική επιβάρυνση του βελγικού κράτους· ότι, πριν από τη θέσπιση ειδικού καθεστώτος μεταξύ των Κάτω Χωρών και του Βελγίου, εδικαιούτο οικογενειακών επιδομάτων δυνάμει της βελγικής νομοθεσίας· ότι, επίσης, είναι περιττή η ασφάλιση βάσει της οποίας προβλέπεται η χορήγηση περιοδικών παροχών αναπηρίας ή ανικανότητας προς εργασία δυνάμει του οικείου ολλανδικού συστήματος, δεδομένου ότι λαμβάνει σύνταξη γήρατος και οι δύο παροχές δεν μπορούν να σωρευθούν· ότι ο μόνος λόγος προς διατήρηση της ασφαλίσεως βάσει του γενικού συστήματος ασφαλίσεως κατά του κινδύνου ανικανότητας προς εργασία είναι το γεγονός ότι, δυνάμει του συστήματος αυτού, είναι δυνατή η χορήγηση ορισμένων παροχών προς βελτίωση των συνθηκών διαβιώσεως και εργασίας, καθώς το ανάλογο βελγικό σύστημα συνδέεται με την κατοικία στο κράτος μέλος αυτό. Προκύπτει όμως εμμέσως απ' όσα υποστηρίζει ο Noij ότι ο ίδιος δεν θεωρεί ότι έχει ανάγκη αυτές τις τελευταίες παροχές.

3. Με ολλανδικό διάταγμα της 7ης Ιουλίου 1982 τροποποιήθηκε αναδρομικά από 1ης Ιανουαρίου 1982 η ως τότε ισχύουσα νομοθετική ρύθμιση· το διάταγμα όρισε ότι όσοι είχαν εργαστεί στο παρελθόν ως εργάτες ορυχείων και λαμβάνουν σύνταξη δυνάμει της βελγικής νομοθεσίας, εφόσον δεν ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα και δεν λαμβάνουν παροχές βάσει ολλανδικού συστήματος ασφαλίσεως, δεν θεωρούνται ασφαλισμένοι υπό την έννοια των διαφόρων ολλανδικών συστημάτων που προαναφέρθηκαν.

4. Η διάταξη αυτή δεν καλύπτει όμως τον Noij όσον αφορά το έτος 1979, ούτε όσους λαμβάνουν βελγική σύνταξη για άλλο λόγο

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

πλην της εργασίας τους στο παρελθόν ως εργατών ορυχείων ή λαμβάνουν πρόωρη σύνταξη δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους.

5. Κατά τη διάρκεια της επ' ακροατηρίου συζητήσεως η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή δεν αμφισβήτησαν ότι σε τέτοιου είδους καταστάσεις η καταβολή εισφορών σε διάφορα ολλανδικά συστήματα ασφαλίσεως είναι άδικη. Ανέφεραν ότι τώρα ανταλλάσσονται απόψεις στο πλαίσιο της « διοικητικής επιτροπής για την κοινωνική ασφάλιση των διακινουμένων εργαζομένων » με σκοπό τη θέσπιση νέων διατάξεων που θα τροποποιούν τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1408/71 [1], ώστε να αποφεύγονται στο μέλλον αυτές οι καταστάσεις.

6. Στο μεταξύ εξακολουθεί να υφίσταται το πρόβλημα σχετικά με τις εισφορές που κατέβαλε ο αναιρεσείων της κύριας δίκης για το έτος 1979. Η λύση του εξαρτάται ιδίως από το αν οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 13 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 κανόνες περί καθορισμού της εφαρμοστέας νομοθεσίας εξακολουθούν να ισχύουν για όσους εργάστηκαν στο παρελθόν ως μεθοριακοί εργαζόμενοι και δεν ασκούν εκ νέου επαγγελματική δραστηριότητα στη χώρα κατοικίας τους. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ζήτημα αυτό, ο Noij εξακολουθεί να καλύπτεται από τη βελγική νομοθεσία και μόνο, δεν μπορεί δε να υποχρεωθεί να καταβάλλει εισφορές στις Κάτω Χώρες. Ενδεχομένως η ερμηνεία της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 12ης Ιουνίου 1986, Ten Holder (302/84, Συλλογή 1986, σ. 1821), οδηγεί στη σκέψη ότι πράγματι αυτό συμβαίνει. Με το διατακτικό της εν λόγω αποφάσεως το Δικαστήριο έκρινε ότι:

« Το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο α, του κανονισμού 1408/71 πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι ο εργαζόμενος, ο οποίος παύει να εργάζεται στο έδαφος κράτους μέλους και δεν εργάζεται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, εξακολουθεί να υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους μέλους της τελευταίας απασχολήσεώς του, ανεξάρτητα από τον χρόνο που παρήλθε από τη λήξη της απασχολήσεως και το τέλος της εργασιακής σχέσης. »

7. Μέχρις ότου τροποποιηθεί το 1981, το προαναφερθέν άρθρο 13 όριζε τα εξής:

« 1) Ο εργαζόμενος για τον οποίο ισχύει ο παρών κανονισμός υπόκειται στη νομοθεσία ενός μόνον κράτους μέλους. Η νομοθεσία αυτή προσδιορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος τίτλου.

2) Με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 14 μέχρι 17:

α) ο εργαζόμενος που απασχολείται στο έδαφος κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους αυτού, ακόμη και αν κατοικεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους ή αν η επιχείρηση ή ο εργοδότης που τον απασχολεί έχει την έδρα της ή την κατοικία του στο έδαφος άλλου κράτους μέλους. »

8. Για να μπορέσει να λύσει τη διαφορά της οποίας επιλήφθηκε, το Hoge Raad der Nederlanden υπέβαλε στο Δικαστήριο τα εξής ερωτήματα:

1 — Κανονισμός περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς (αυτοτελώς απασχολουμένους) και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73), όπως κωδικοποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 (ΕΕ L 230 της 22.8.1983) και τροποποιήθηκε για τελευταία φορά με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2332/89 (ΕΕ L 224 της 2.8.1989).

« 1) Απαγορεύεται βάσει των διατάξεων περί κοινωνικής ασφαλίσεως του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου, που έχουν ως στόχο την υλοποίηση της ελεύθερης διακινήσεως των εργαζομένων εντός της Κοινότητας, ειδικότερα δε των διατάξεων περί καθορισμού του εφαρμοστέου δικαίου οι οποίες περιλαμβάνονται στον τίτλο ΙΙ του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, ένα άτομο που κατοικεί στο έδαφος κράτους μέλους (στο εξής: κράτος της κατοικίας) και το οποίο, μετά την παύση της ασκήσεως έμμισθης επαγγελματικής δραστηριότητας στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, λαμβάνει, δυνάμει της νομοθεσίας περί κοινωνικής ασφαλίσεως αυτού του άλλου κράτους μέλους, σύνταξη γήρατος λόγω αυτής της δραστηριότητας να υποχρεώνεται, μεταξύ άλλων, με βάση αυτή τη σύνταξη γήρατος, να καταβάλλει ασφαλιστικές εισφορές ως υπαγόμενο, δυνάμει της νομοθεσίας περί κοινωνικής ασφαλίσεως του κράτους κατοικίας του, σε υποχρεωτική ασφάλιση:

α) αν μετά την παύση της ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας στο έδαφος αυτού του άλλου κράτους μέλους δεν εργάστηκε καθόλου στη συνέχεια·

β) αν μετά την παύση αυτή εργάστηκε για λίγο διάστημα στο έδαφος του κράτους της κατοικίας του:

— ως μισθωτός ή

— ως αυτοτελώς απασχολούμενος;

2) Πρέπει να δοθεί διαφορετική απάντηση στο ερώτημα 1, αν η αναφερόμενη στο στοιχείο β εργασία στο κράτος κατοικίας συνιστά απλώς επαγγελματική δραστηριότητα δευτερεύουσας σημασίας; »

Ι — Επί του ερωτήματος 1.α

9. Το Gerechtshof του Hertogenbosch, επιληφθέν σε πρώτο βαθμό της υποθέσεως, έκρινε ότι ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 δεν είχε εφαρμογή στην περίπτωση του Noij διότι ο ίδιος δεν εργαζόταν πλέον ως μισθωτός.

10. Όμως, όπως ορθά παρατήρησε η Ισπανική Κυβέρνηση, το Δικαστήριο έκρινε με την απόφαση Walsh της 22ας Μαΐου 1980, σκέψη 6 (143/79, Jurispr. 1980, σ. 1639, συγκεκριμένα σ. 1652), ότι

« από ορισμένες διατάξεις του κανονισμού 1408/71 προκύπτει ότι ο εν λόγω κανονισμός εφαρμόζεται σε ορισμένες κατηγορίες ατόμων τα οποία, τη στιγμή της επελεύσεως του κινδύνου, δεν έχουν την ιδιότητα του " μισθωτού εργαζομένου " υπό την έννοια του εργατικού δικαίου. Θα ήταν αντίθετο προς το πνεύμα των διατάξεων αυτών και προς έναν από τους θεμελιώδεις στόχους του κανονισμού, που είναι η εξασφάλιση στους εργαζομένους που μετακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας των κεκτημένων δικαιωμάτων και πλεονεκτημάτων, να αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού — με συσταλτική ερμηνεία του όρου " εργαζόμενος " — κάθε άλλη περίπτωση όπου, κατά την εφαρμοστέα νομοθεσία, η ασφάλιση εξακολουθεί να καλύπτει τους κινδύνους του εργαζομένου, έστω και αν αυτός δεν υποχρεούται πλέον να καταβάλλει εισφορές ».

11. Ομοίως, από την απόφαση της 31ης Μαΐου 1979, Pierik, σκέψη 4 (182/78, Jurispr. 1979, σ. 1977, συγκεκριμένα σ. 1993) προκύπτει ότι

« οι δικαιούχοι συντάξεως οφειλόμενης βάσει της νομοθεσίας ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών, ακόμα και αν δεν ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα, υπάγονται, λόγω της υπαγωγής τους σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, στις διατάξεις του κανονισμού που αφορούν τους " εργαζόμενους ", εκτός αν αποτελούν αντικείμενο ειδικών διατάξεων που θεσπίστηκαν γι' αυτούς ».

12. Επομένως, δεν χωρεί αμφιβολία ότι ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 δεν εφαρμόζεται αυτός καθαυτός σε όσους δεν ασκούν πλέον επαγγελματική δραστηριότητα.

13. Η Ολλανδική Κυβέρνηση, η Ισπανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή συμμερίζονται την άποψη αυτή, δέχονται δε επίσης ότι οι αναφερόμενοι στην παράγραφο 2 του άρθρου 13 κανόνες περί καθορισμού της εφαρμοστέας νομοθεσίας εξακολουθούν να ισχύουν για όσους δεν εργάζονται προσωρινά, μπορούν όμως να αρχίσουν να εργάζονται αργότερα, όπως οι αναζητούντες εργασία ή οι δικαιούχοι των παροχών ασθενείας για τις οποίες γίνεται λόγος στις αποφάσεις της 12ης Ιανουαρίου 1983, Coppola, σκέψη 11 (150/82, Συλλογή 1983, σ. 43), και της 12ης Ιουνίου 1986, Ten Holder, όπ.π.

14. Ωστόσο, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή εφιστούν την προσοχή του Δικαστηρίου όσον αφορά τη διατύπωση της παραγράφου 2 του άρθρου 13. Με τη διάταξη αυτή τίθεται η αρχή της lex loci laboris, η οποία πρέπει να υπερισχύει του νόμου της χώρας όπου ο εργαζόμενος έχει την κατοικία του. Συνεπώς, στην περίπτωση αυτή προϋποτίθεται ότι πρόκειται για εργαζόμενο που ασκεί πράγματι την επαγγελματική του δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος πλην εκείνου από το οποίο κατάγεται ή στο οποίο κατοικεί. Επομένως, αποκλείεται η δυνατότητα εφαρμογής της διατάξεως αυτής σε όσους έπαυσαν οριστικά να ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα (οι « τέως εργαζόμενοι »).

15. Η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή κάνουν λόγο επίσης για τις δυσμενείς επιπτώσεις που θα είχε η αντίθετη ερμηνεία για τους ίδιους τους συνταξιούχους, καθώς και για τις οικονομικές συνέπειές της για τα κράτη μέλη στα οποία υφίσταται σύστημα γενικής ασφαλίσεως.

16. Όσον αφορά τους ίδιους τους συνταξιούχους, είναι άδικο ένας « τέως εργαζόμενος », που λαμβάνει μόνο μία ανεπαρκή πρόωρη σύνταξη δυνάμει της νομοθεσίας της χώρας όπου εργάστηκε για τελευταία φορά, να στερείται της δυνατότητας να αποκτήσει εκ νέου συνταξιοδοτικά δικαιώματα στη χώρα κατοικίας του όταν η νομοθεσία της χώρας αυτής δεν εξαρτά αυτή την κτήση δικαιωμάτων από την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας και όταν δεν οφείλει να καταβάλλει προς τούτο εισφορές ή όταν θεωρεί δυσβάσταχτο το ύψος τους.

17. Εξάλλου, η αποκλειστική υπαγωγή όσων έπαψαν να ασκούν κάθε επαγγελματική δραστηριότητα στη νομοθεσία της χώρας της τελευταίας εργασίας τους μπορεί να οδηγήσει σε καταχρήσεις σε βάρος των κρατών μελών στα οποία υφίσταται σύστημα γενικής ασφαλίσεως, ανεξάρτητα από το αν χρηματοδοτείται με σχετικές εισφορές ή με έσοδα από φορολογία. Πράγματι, ορισμένα άτομα θα μπορούσαν, προς το τέλος της σταδιοδρομίας τους, να πάνε να εργαστούν σε μια τέτοια χώρα για περιορισμένο χρονικό διάστημα και ύστερα να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους, παύοντας κάθε επαγγελματική δραστηριότητα, καλυπτόμενα από το ασφαλιστικό σύστημα της χώρας της τελευταίας εργασίας τους χωρίς να καταβάλλουν σ' αυτό ούτε εισφορές ούτε φόρους.

18. Συμμερίζομαι τις απόψεις αυτές της Ολλανδικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής, θα ήθελα όμως να υπογραμμίσω ειδικά τα εξής σημεία.

19. α) Κατά γενικό κανόνα, κάθε άτομο υπάγεται στη νομοθεσία της χώρας στην οποία κατοικεί, που είναι συνήθως η χώρα όπου ασκεί την επαγγελματική του δραστηριότητα. Το άρθρο 13 του κανονισμού αποσκοπεί μόνο στην επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των νομοθεσιών, που μπορούν να υπάρξουν όταν ο τόπος κατοικίας και ο τόπος εργασίας δεν βρίσκονται στην ίδια χώρα ή στην περίπτωση άλλων όλως εξαιρετικών καταστάσεων οι οποίες απαριθμούνται στο άρθρο αυτό. Εφόσον οι αναφερόμενες στο άρθρο 13 καταστάσεις παύσουν να υφίστανται οριστικά, ιδίως δε από τη στιγμή που ο ενδιαφερόμενος σταματά κάθε επαγγελματική δραστηριότητα, θα έπρεπε να ισχύσει, κατά την άποψή μου, η αρχή της εφαρμογής της νομοθεσίας της χώρας κατοικίας. Αν η νομοθεσία αυτή εξαρτά την υπαγωγή στην κοινωνική ασφάλιση από την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας, τίποτα δεν πρόκειται να συμβεί εφόσον το εν λόγω άτομο δεν εργάζεται. Αν, αντιθέτως, η νομοθεσία αυτή προβλέπει την υποχρεωτική υπαγωγή στην κοινωνική ασφάλιση για όλους όσους κατοικούν στη χώρα, επομένως δε και για τους « τέως εργαζομένους », η εν λόγω υπαγωγή θα επέλθει αυτομάτως.

20. β) Κατά την άποψή μου, δεν μπορεί να αντληθεί αντίθετο επιχείρημα από την παράγραφο 1 του άρθρου 13, κατά την οποία « ο εργαζόμενος, για τον οποίο ισχύει ο παρών κανονισμός, υπόκειται στη νομοθεσία ενός μόνον κράτους μέλους ». Αφενός, το χωρίο αυτό δεν πρέπει να εξετάζεται χωριστά από την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, όπου διευκρινίζεται η έκταση της αρχής αυτής.

21. Αφετέρου, με τις αποφάσεις Perenboom [2], Luijten [3] και Ten Holder (σκέψη 15), το Δικαστήριο έκρινε ότι η παράγραφος 1 του άρθρου 13 αποσκοπεί στην αποφυγή του ενδεχομένου να είναι κάποιος ασφαλισμένος

« *για την ίδια περίοδο* δυνάμει διατάξεων νομοθεσιών περισσότερων του ενός κρατών μελών ».

Όμως, για όποιον παύει να εργάζεται σε άλλο κράτος πλην εκείνου στο οποίο κατοικεί αρχίζει προφανώς μια « νέα περίοδος », οπότε το πρόβλημα, τη λύση του οποίου έχει ως σκοπό το άρθρο 13, δεν τίθεται πλέον.

22. Τέλος, με την πρόσφατη απόφαση Kits van Heijningen [4], το Δικαστήριο δέχθηκε τα εξής:

« (...) πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο 13, παράγραφος 2, περίπτωση α, του κανονισμού 1408/71 έχει ως *αποκλειστικό σκοπό* [5] τον προσδιορισμό της εθνικής νομοθεσίας που εφαρμόζεται επί των *ασκούντων έμμισθη δραστηριότητα* στο έδαφος κράτους μέλους. Υπό την έννοια αυτή, δεν σκοπείται ο καθορισμός των προϋποθέσεων για τη σύσταση του δικαιώματος ή την υποχρέωση υπαγωγής σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως ή έναν από τους κλάδους παρόμοιου συστήματος. Όπως έκρινε επανειλημμένα το Δικαστήριο, εναπόκειται στη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους να καθορίζει τις προϋποθέσεις αυτές (βλ. ιδίως απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 1982, Koks, 275/81, Συλλογή 1982, σ. 3013). »

23. Από αυτά συνάγω ότι, εφόσον δεν πρόκειται για καμία από τις καταστάσεις που

2 — Απόφαση της 5ης Μαΐου 1977, Perenboom κατά Inspecteur des contributions directes de Nimègue. σκέψη 11 (102/76, Jurispr. 1977, σ. 815, συγκεκριμένα σ. 822).

3 — Απόφαση της 10ης Ιουλίου 1986, Luijten κατά Raad van Arbeid, σκέψη 15 (60/85, Συλλογή 1986, σ. 2365, συγκεκριμένα σ. 2373).

4 — Απόφαση της 3ης Μαΐου 1990, Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank κατά κληρονόμων ή/και δικαιοδόχων του G. J. Kits van Heijningen, σκέψη 19 (C-2/89, Συλλογή 1990, σ. I-1755).

5 — Μη υπογραμμισμένο στο πρωτότυπο.

περιγράφονται στο άρθρο 13' του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή.

24. Αν το άτομο που εργάστηκε στο παρελθόν σε άλλο κράτος μέλος κατοικεί ή εγκαθίσταται εκ νέου στο έδαφος κράτους μέλους του οποίου η νομοθεσία περί κοινωνικής ασφαλίσεως προβλέπει την υποχρεωτική ασφάλιση όλων όσων κατοικούν στην εθνική επικράτεια, ανεξάρτητα από το αν ασκούν ή όχι επαγγελματική δραστηριότητα, το κοινοτικό δίκαιο, στην παρούσα φάση εξελίξεώς του, δεν μπορεί να εμποδίσει την εφαρμογή αυτής της νομοθεσίας.

25. Δεδομένου του περιεχομένου του άρθρου 13, καταλήγω κατ' ανάγκη το συμπέρασμα, μαζί με την Ολλανδική Κυβέρνηση και την Επιτροπή, ότι με την απόφαση Ten Holder το Δικαστήριο περιέλαβε μόνον όσους « παύουν » προσωρινώς μόνο τις δραστηριότητές τους στο έδαφος άλλου κράτους, παραδείγματος χάρη λόγω ασθενείας, εγκυμοσύνης ή διότι κατέστηκαν άνεργοι.

26. γ) Το γεγονός ότι η παράγραφος 1 του άρθρου 13 αναφέρεται στον « εργαζόμενο για τον οποίο ισχύει ο παρών κανονισμός » (ή, κατά την τωρινή διατύπωση του κανονισμού 1408/71, στα « πρόσωπα για τα οποία ισχύει ο παρών κανονισμός ») δεν αρκεί, κατά τη γνώμη μου, για να αμφισβητηθεί η ορθότητα αυτής της ερμηνείας του εν λόγω άρθρου.

Είναι βέβαιο ότι, για να μπορεί να εφαρμοστεί μία διάταξη του κανονισμού 1408/71 σε κάποιο άτομο, είναι απαραίτητο το εν λόγω άτομο να ανήκει στην κατηγορία των ατόμων στα οποία εφαρμόζεται ο κανονισμός. Αυτό όμως δεν αρκεί: πρέπει ακόμα το άτομο αυτό να βρίσκεται στην κατάσταση στην οποία αναφέρεται η οικεία διάταξη. Όσον αφορά όμως το άρθρο 13, παράγραφος 2, περίπτωση α, η κατάσταση αυτή είναι εκείνη του ατόμου που κατοικεί σε κράτος μέλος ασκώντας κάποια επαγγελματική δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος.

27. δ) Την ερμηνεία κατά την οποία ο δικαιούχος συντάξεως εργαζόμενος υπάγεται, καταρχήν, στη νομοθεσία του κράτους της κατοικίας του επιβεβαιώνει μια τροποποίηση από το Συμβούλιο του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, με ημερομηνία 18 Ιουλίου 1989, που έγινε δηλαδή σε χρόνο μεταγενέστερο της εκδόσεως της αποφάσεως Ten Holder. Πρόκειται για τη νέα παράγραφο 2 που προστέθηκε στο άρθρο 33 και η οποία ορίζει τα εξής[6]:

« Εφόσον, στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 28α, ο δικαιούχος συντάξεως υπόκειται *λόγω της κατοικίας του* στην καταβολή εισφορών ή ισοδυνάμων παρακρατήσεων (κρατήσεων) για την κάλυψη των παροχών ασθένειας και μητρότητας *δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικεί,* οι εισφορές αυτές δεν είναι απαιτητές. »

28. Η διάταξη αυτή σημαίνει κατ' ανάγκη ότι, κατά το Συμβούλιο, ο δικαιούχος συντάξεως βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους Α υπάγεται καταρχήν στη νομοθεσία του κράτους μέλους Β όπου κατοικεί, όταν η νομοθεσία αυτή προβλέπει την ύπαρξη γενικού ασφαλιστικού συστήματος στο οποίο υπάγονται αυτομάτως όλοι όσοι κατοικούν στην εθνική επικράτεια. Πράγματι, αν δεν συνέβαινε αυτό, το πρόβλημα της καταβολής εισφορών στη χώρα κατοικίας ούτε καν θα ετίθετο. Επομένως, θεωρώ ότι από τη νέα παράγραφο 2 του άρθρου 33 μπορεί να συναχθεί ότι ο ίδιος ο κοινοτικός νομοθέτης φρονεί ότι η αναφερό-

6 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 2332/89 του Συμβουλίου, της 18ης Ιουλίου 1989, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 (ΕΕ L 224 της 2.8.1989, σ. 1).

μενη στο άρθρο 13 αρχή, κατά την οποία όλα τα άτομα για τα οποία ισχύει ο κανονισμός υπάγονται μόνο στη νομοθεσία του κράτους μέλους όπου εργάζονται ως μισθωτοί ή ως αυτοτελώς απασχολούμενοι, έστω και αν κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, δεν ισχύει από τη στιγμή που τα άτομα αυτά παύουν οριστικά να ασκούν οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα.

29. Συνοψίζοντας προτείνω στο Δικαστήριο να δεχθεί καταρχάς ότι, στο παρόν στάδιο εξελίξεώς του, το κοινοτικό δίκαιο δεν απαγορεύει την υπαγωγή στη νομοθεσία του κράτους κατοικίας του ενός εργαζομένου που παύει να ασκεί κάθε επαγγελματική δραστηριότητα στη χώρα κατοικίας του, όταν η νομοθεσία της χώρας αυτής στηρίζεται στην αρχή της υποχρεωτικής ασφαλίσεως όλων όσων κατοικούν στην εθνική επικράτεια, με την επιφύλαξη ασφαλώς των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων του και, ενδεχομένως, των άλλων δικαιωμάτων που έχει δυνάμει της νομοθεσίας της χώρας της τελευταίας εργασίας του (π.χ. κρατήσεις για εισφορές στο σύστημα ασφαλίσεως ασθενείας).

30. Σημαίνει όμως η αρχή αυτή κατ' ανάγκη ότι ο εργαζόμενος αυτός πρέπει να καταβάλλει εισφορές σε διάφορα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως της χώρας κατοικίας του ακόμα και όταν θεωρεί ότι καλύπτεται επαρκώς βάσει των δικαιωμάτων που απέκτησε δυνάμει της νομοθεσίας της χώρας της τελευταίας κατοικίας του;

31. Επ' αυτού συμμερίζομαι καταρχάς την άποψη της Επιτροπής, κατά την οποία ο Noij δεν πρέπει να υποχρεώνεται στην καταβολή εισφορών δυνάμει της ολλανδικής νομοθεσίας περί καλύψεως εκτάκτων εξόδων ασθενείας (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten — AWBZ). Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι ο αναιρεσείων της κύριας δίκης λαμβάνει τις προβλεπόμενες από τη νομοθεσία αυτή παροχές, *το δε κόστος τους βαρύνει τον αρμόδιο βελγικό φορέα κοινωνικής ασφαλίσεως*. Όμως, όπως σημειώνει η Επιτροπή, από την απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Μαρτίου 1985, Επιτροπή κατά Βελγίου (275/83, Συλλογή 1985, σ. 1097), σχετικά με το άρθρο 33 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, μπορεί να συναχθεί ότι, όταν το κόστος για τις παροχές που χορηγούνται εντός της χώρας κατοικίας σύμφωνα με το άρθρο 28α βαρύνει φορέα άλλου κράτους μέλους, μόνον ο φορέας αυτός δικαιούται να προβαίνει σε κρατήσεις για τις ασφαλιστικές εισφορές, δεν υπάρχει δε υποχρέωση καταβολής εισφορών στη χώρα κατοικίας.

32. Η νέα παράγραφος 2 του άρθρου 33, που προστέθηκε το 1989, επιβεβαιώνει ρητά αυτή την αρχή, την οποία είχε ήδη συναγάγει το Δικαστήριο από το άρθρο 33, όπως ίσχυε δυνάμει του κανονισμού (ΕΟΚ) 2864/72 του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1972 (ΕΕ L 306, σ. 1). Εάν όμως η αρχή αυτή συναγόταν ήδη από το άρθρο 33 όπως αυτό ίσχυε από το 1972, η εν λόγω αρχή θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη το 1979, έτος για το οποίο ο Noij θεωρεί ότι κακώς του ζητήθηκε η καταβολή εισφορών.

33. Απομένει να διευκρινιστεί τι πρέπει να ισχύσει όσον αφορά τις βαρύνουσες τον αναιρεσείοντα εισφορές βάσει των άλλων ολλανδικών συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως.

34. Δεδομένου ότι δεν υφίστανται σε άλλους τομείς διατάξεις ανάλογες προς το άρθρο 33, πρέπει άραγε να συναχθεί, ότι το κοινοτικό δίκαιο, στο παρόν στάδιο εξελίξεώς του, δεν εμποδίζει την επιβολή τέτοιων εισφορών; Ή μήπως από τα άρθρα 48 έως 51 της Συνθήκης μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη γενικής αρχής που απαγορεύει κάτι τέτοιο;

35. Υπό τις συνθήκες αυτές μπορεί να ληφθεί ενδεχομένως υπόψη η αρχή την οποία έχει επανειλημμένα δεχθεί το Δικαστήριο, ιδίως με την απόφαση Rijke[7], κατά την οποία

« ο σκοπός των άρθρων 48 έως 51 δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί αν, λόγω της ασκήσεως του δικαιώματός τους της ελεύθερης κυκλοφορίας, οι εργαζόμενοι θα έπρεπε να απολέσουν τα πλεονεκτήματα κοινωνικής ασφαλίσεως που τους διασφαλίζει η νομοθεσία κράτους μέλους ».

36. Εντούτοις, προκύπτει, κατά τη γνώμη μου, από τη σχετική νομολογία ότι ο κανόνας αυτός ισχύει μόνον όταν υπάρχει περίπτωση να επέλθει η προαναφερθείσα συνέπεια εξαιτίας της εφαρμογής διατάξεως του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71. Όμως, εν προκειμένω, οι παροχές που χορηγούνται στον Noij δυνάμει της βελγικής νομοθεσίας παραμένουν ανεπηρέαστες *de jure*. Ο ενδιαφερόμενος στερείται *de facto* μέρος της βελγικής συντάξεώς του απλώς και μόνο διότι η νομοθεσία της χώρας κατοικίας του του επιβάλλει την υποχρέωση καταβολής εισφορών, οι οποίες συνδέονται, τουλάχιστον θεωρητικά, με τη χορήγηση νέων παροχών.

37. Όταν λοιπόν ένας εργαζόμενος ο οποίος λαμβάνει πρόωρη σύνταξη δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους στο οποίο εργαζόταν προηγουμένως θεωρεί ότι η σύνταξη αυτή είναι επαρκής και ότι έχει πλήρη την ασφαλιστική κάλυψη που επιθυμεί (ασφάλιση ασθενείας, οικογενειακά επιδόματα, ενδεχόμενη σύνταξη υπέρ της χήρας του) και όταν οι εισφορές τις οποίες πρέπει να καταβάλλει στη χώρα κατοικίας του αποτελούν για τον ίδιο επιβάρυνση δυσανάλογη σε σχέση με το πλεονέκτημα που θα του παρείχε μια πρόσθετη σύνταξη, την οποία θα εδικαιούτο μετά τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας του, είναι άδικο να του επιβάλλεται η υποχρέωση καταβολής των εισφορών αυτών. Συνεπώς, υπάρχουν σοβαροί λόγοι συνηγορούντες στην τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, ώστε να παρασχεθεί η δυνατότητα σ' αυτόν τον εργαζόμενο να απαλλαγεί, κατόπιν αιτήσεώς του, από την εφαρμογή της σχετικής με την κοινωνική ασφάλιση νομοθεσίας της χώρας κατοικίας του.

38. Όπως όμως έχει σήμερα η σχετική ρύθμιση δεν είναι δυνατό να δοθεί στο Hoge Raad η απάντηση ότι το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει την υποχρεωτική καταβολή των εισφορών που προβλέπονται από τα εθνικά συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως μιας χώρας στην οποία υφίσταται σύστημα γενικής ασφαλίσεως, εκτός ενδεχομένως των εισφορών για τον κλάδο ασφαλίσεως ασθενείας.

39. Κατά συνέπεια προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την εξής απάντηση στο ερώτημα 1.α του Hoge Raad:

« Στο παρόν στάδιο εξελίξεώς του, το κοινοτικό δίκαιο στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως δεν αντιτίθεται στο να υποχρεώνεται μεταξύ άλλων ένα άτομο, το οποίο, αφού έπαψε να εργάζεται ως μισθωτός στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, λαμβάνει, βάσει αυτής της εργασίας, σύνταξη δυνάμει της νομοθεσίας περί κοινωνικής ασφαλίσεως αυτού του άλλου κράτους μέλους, να καταβάλλει λόγω αυτής της συντάξεως εισφορές υποχρεωτικής ασφαλίσεως κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας περί κοινωνικής ασφαλίσεως του κράτους της κατοικίας του εάν, αφού έπαυσε να εργάζεται στο έδαφος του άλλου κράτους μέλους, δεν άσκησε στη συνέχεια καμία άλλη επαγγελματική δραστηριότητα. Εντούτοις αυτή η υποχρέωση καταβολής εισφορών πρέπει να επιβάλλεται σύμφωνα με τις διατάξεις του τίτλου III του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 περί των δικαιούχων συντάξεως. »

7 — Απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 1987, Sociale Verzekeringsbank κατά De Rijke, σκέψη 14 (43/86, Συλλογή 1987, σ. 3611, συγκεκριμένα σ. 3629).

II — Επί του δευτέρου σκέλους του πρώτου ερωτήματος και επί του δευτέρου ερωτήματος

40. Η απάντηση στο ερώτημα 1.α καθιστά, κατά τη γνώμη μου, άνευ αντικειμένου τα ερωτήματα 1.β και 2. Θα εξετάσω εντούτοις αν το άτομο που λαμβάνει « αλλοδαπή » σύνταξη και αναλαμβάνει νέα επαγγελματική δραστηριότητα στη χώρα όπου κατοικεί οφείλει να καταβάλλει τις εισφορές που προβλέπονται από τη νομοθεσία περί κοινωνικής ασφαλίσεως της χώρας αυτής.

41. Υπενθυμίζω και πάλι ότι, από τη στιγμή που κάποιος εργάζεται στη χώρα όπου κατοικεί, υπόκειται στη νομοθεσία της χώρας αυτής. Κατά τη γνώμη μου δεν είναι απαραίτητη η αναφορά στους κανόνες περί καθορισμού του εφαρμοστέου δικαίου του άρθρου 13 προς διαπίστωση αυτού· είναι αυτονόητο. Το άτομο αυτό οφείλει, επομένως, να καταβάλλει όλες τις εισφορές που προβλέπει η εν λόγω νομοθεσία.

42. Η κατάσταση θα ήταν διαφορετική μόνο σε περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 14δ, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, που ορίζει ότι:

« Οι διατάξεις της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους, που προβλέπουν ότι ο δικαιούχος συντάξεως που ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα δεν υπάγεται σε υποχρεωτική ασφάλιση λόγω της δραστηριότητας αυτής, ισχύουν επίσης για τον δικαιούχο συντάξεως η οποία εκτήθη δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους, εκτός αν ο ενδιαφερόμενος ζητήσει ρητώς να υπαχθεί στην υποχρεωτική ασφάλιση (...) »

43. Στις χώρες όπου η υπαγωγή στην υποχρεωτική ασφάλιση δεν εξαρτάται από την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας η διάταξη αυτή προφανώς δεν εφαρμόζεται, σε περίπτωση όμως που οι δικαιούχοι « ημεδαπής » συντάξεως απαλλάσσονται από την υποχρεωτική υπαγωγή στην κοινωνική ασφάλιση, οι δικαιούχοι « αλλοδαπής » συντάξεως θα έπρεπε να έχουν την ίδια ευχέρεια.

44. Τι συμβαίνει όμως από τη στιγμή που ένα τέτοιο άτομο παύει οριστικά να εργάζεται; Πιστεύω ότι εξακολουθεί να υπάγεται στη νομοθεσία της χώρας κατοικίας του υπό τους ιδίους όρους με τους άλλους « τέως εργαζομένους » που κατοικούν στη χώρα αυτή.

45. Νομίζω ότι στην περίπτωση αυτή δεν τίθεται το πρόβλημα που τέθηκε στο πλαίσιο του πρώτου ερωτήματος όσον αφορά τις εισφορές για την ασφάλιση ασθενείας, δεδομένου ότι η υπαγωγή στο σύστημα της χώρας όπου ο ενδιαφερόμενος άσκησε την τελευταία επαγγελματική του απασχόληση θα έχει πιθανότατα αντικαταστήσει στο μεταξύ την υπαγωγή του στο σύστημα του κράτους που καταβάλλει τη σύνταξη. Εν πάση περιπτώσει, η απάντηση που πρότεινα για το ερώτημα 1.α μπορεί να καλύψει και τις δύο περιπτώσεις.

46. Όσον αφορά το πρόβλημα που θέτει το δεύτερο ερώτημα, αρκεί να υπενθυμιστεί η προαναφερθείσα απόφαση Kits van Heijningen, όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι

« όπως είναι διατυπωμένα το άρθρο 1, περίπτωση α, ή το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, ουδόλως μπορεί να συναχθεί ότι ορισμένες κατηγορίες προσώπων δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού λόγω του χρόνου ασκήσεως των δραστηριοτήτων τους. Κατά συνέπεια, ως εμπίπτων στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 πρέπει να θεωρηθεί εκείνος που πληροί τις επιβαλλόμενες με το άρθρο 1, περίπτωση α, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού προϋποθέσεις, ανεξάρτητα από τον χρόνο κατά τον οποίο ασκείται η εν λόγω δραστηριότητα » (σκέψη 10).

47. Επομένως, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την εξής απάντηση στο ερώτημα 1.β και στο ερώτημα 2:

« Το ίδιο ισχύει αν το εν λόγω πρόσωπο, αφού έπαψε να εργάζεται στο έδαφος του κράτους το οποίο καταβάλλει τη σύνταξή του, άσκησε επαγγελματική δραστηριότητα για ορισμένο χρόνο στο έδαφος του κράτους κατοικίας του είτε ως μισθωτός είτε ως αυτοτελώς απασχολούμενος, ακόμα και αν η δραστηριότητα αυτή είναι δευτερεύουσας σημασίας ».

Συμπέρασμα

48. Συνεπώς, οι απαντήσεις που προτείνω να δοθούν στα ερωτήματα του Hoge Raad είναι οι εξής:

« 1) Στο παρόν στάδιο εξελίξεώς του, το κοινοτικό δίκαιο στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως δεν αντιτίθεται στο να υποχρεώνεται μεταξύ άλλων ένα άτομο, το οποίο, αφού έπαψε να εργάζεται ως μισθωτός στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, λαμβάνει, βάσει αυτής της εργασίας, σύνταξη δυνάμει της νομοθεσίας περί κοινωνικής ασφαλίσεως αυτού του άλλου κράτους μέλους, να καταβάλλει λόγω αυτής της συντάξεως εισφορές υποχρεωτικής ασφαλίσεως κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας περί κοινωνικής ασφαλίσεως του κράτους της κατοικίας του εάν, αφού έπαυσε να εργάζεται στο έδαφος του άλλου κράτους μέλους, δεν άσκησε στη συνέχεια καμία άλλη επαγγελματική δραστηριότητα. Εντούτοις αυτή η υποχρέωση καταβολής εισφορών πρέπει να επιβάλλεται σύμφωνα με τις διατάξεις του τίτλου III του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 περί των δικαιούχων συντάξεως.

2) Το ίδιο ισχύει αν το εν λόγω πρόσωπο, αφού έπαψε να εργάζεται στο έδαφος του κράτους το οποίο καταβάλλει τη σύνταξή του, άσκησε επαγγελματική δραστηριότητα για ορισμένο χρόνο στο έδαφος του κράτους κατοικίας του είτε ως μισθωτός είτε ως αυτοτελώς απασχολούμενος, ακόμα και αν η δραστηριότητα αυτή είναι δευτερεύουσας σημασίας. »